

SPRAWOZDANIA

Rocznik Pedagogiczny 39/2016
PL ISSN 0137-9585

HALINA ROTKIEWICZ
Uniwersytet Warszawski

NADZWYCZAJNY WALNY ZJAZD POLSKIEGO TOWARZYSTWA PEDAGOGICZNEGO I JUBILEUSZ TOWARZYSTWA

W kwietniu 2016 roku minęło 35 lat od założenia Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego. Rocznicą tą wyzwała pytania o konstytuującą Towarzystwo ideę, jego historię, naukowy, środowiskowy i społeczny wymiar działalności. Nie próbując na te pytania odpowiedzieć (przerasta to możliwości niniejszego tekstu), a mając na uwadze jubileusz Towarzystwa, pragniemy przywołać tylko kilka faktów z jego historii. Sięgnięcie do nich traktujemy jako swoistą introdukcję do przywołania związanych z Towarzystwem wydarzeń, jakie miały miejsce ostatnio w Warszawie, a także jako przyczynek do namysłu nad koniecznością całościowego, wieloaspektowego opracowania historii Towarzystwa, opracowania bazującego na dokumentach Zarządu Głównego i materiałach będących w dyspozycji poszczególnych Oddziałów, źródłach poszerzonych o wypowiedzi osób, które w procesie powstawania Towarzystwa i jego rozwoju uczestniczyły. Jest to pole działania dla badacza zainteresowanego samym Towarzystwem, kontekstem społeczno-politycznym jego funkcjonowania i historycznymi koneksjami.

Przypomnijmy, że Towarzystwo powstało z inicjatywy dwu wybitnych polskich pedagogów, profesorów Uniwersytetu Warszawskiego i członków Polskiej Akademii Nauk – Wincentego Okonia i Bogdana Suchodolskiego. Dzięki ich staraniom wniosek dotyczący powołania Towarzystwa wraz ze Statutem przesłano do władz stolicy i 19 marca 1981 roku, mocą decyzji prezydenta Warszawy, Towarzystwo wpisane zostało pod nr 1037 do rejestru stowarzyszeń i związków Urzędu Miasta Stołecznego Warszawy. 24 kwietnia tego samego roku zwołano otwarty przez prof. Wincentego Okonia i prowadzony przez prof. Tadeusza Nowackiego Zjazd członków założycieli, w którym uczestniczyło 30 z 34 imiennie zaproszonych osób; w Zjeździe tym wzięło udział 13 osób będących członkami Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN. Na Zjeździe Założycielskim wybrano (drogą tajnego głosowania) pierwsze władze Towarzystwa – 15-osobowy Zarząd Główny w składzie: prof. prof. Henryk Gąsior, Aleksander Hulek, Stefan Kawula, Zbigniew Kosyrz, Mikołaj Kozakiewicz, Stanisław Mi-

chalski, Jerzy Niemiec, Mieczysław Pęcherski, Eugenia Podgórska, doc. Joanna Rutkowiak, prof. Edmund Trempała, doc. Marian Walczak. Tego samego dnia dokonano wyboru Prezydium Zarządu, powierzając funkcję przewodniczącego Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego prof. Mikołajowi Kozakiewiczowi. Wiceprzewodniczącymi zostali: prof. Zbigniew Kwieciński i doc. Ryszard Łukaszewicz, sekretarzem generalnym doc. Marian Walczak, skarbnikiem: prof. Jerzy Niemiec, członkami Prezydium profesorowie: Jan Kulpa, Stanisław Michalski, Mieczysław Pęcherski, Edmund Trempała, zaś przewodniczącym Komisji Rewizyjnej prof. Jerzy Zakrzewski. Na honorowego przewodniczącego PTP uczestnicy Zjazdu wybrali jednogłośnie prof. Bogdana Suchodolskiego

Dużo wcześniej, co trzeba przywołać i z całą mocą podkreślić, prowadzone były intensywne prace na forum Prezydium Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN. Świadczy o tym chociażby protokół zebrania 34 członków założycieli Towarzystwa z 24 maja 1979 roku, które odbyło się w sali im. Brudzińskiego w Pałacu Kazimierzowskim – siedzibie władz rektorskich Uniwersytetu Warszawskiego. Na zebraniu tym aktywnie zaangażowany w tworzenie Towarzystwa przewodniczący Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN prof. Wincenty Okoń poinformował zebranych, iż 15 marca 1979 roku Prezydium Komitetu podjęło uchwałę o konieczności powołania Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego. Decyzję tę poprzedziła dyskusja nad udostępnionym wcześniej projektem Statutu Towarzystwa skutkująca naniesieniem postulowanych zmian i przyjęciem Statutu. Sięgnięcie do historii PTP pozwala uzmysłwić sobie rolę Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN, gdy chodzi o powstanie, a także późniejsze funkcjonowanie Towarzystwa.

Jak wynika z zachowanych dokumentów, nie do przecenienia dla istnienia Towarzystwa była rola osób wchodzących w skład jego pierwszych władz, zwłaszcza w skład swoistej grupy inicjatywnej, jaką było Prezydium Zarządu Głównego. Wymienić tu należy profesorów: Mikołaja Kozakiewicza, Zbigniewa Kwiecińskiego i docentów: Ryszarda Łukaszewicza i Mariana Walczaka.

Z dokumentów wynika także, że działaniom osób tworzących Towarzystwo towarzyszyło duże zainteresowanie ze strony przedstawicieli różnych środowisk polskich pedagogów. Propagowanie idei Towarzystwa sprawiło, że Towarzystwo, które w pierwszej połowie 1981 roku miało 34 członków, ale nie miało żadnego oddziału pod koniec października tego roku miało już 500 członków i 15 oddziałów, a w dwa lata później – w 1983 roku już 560 członków i 17 oddziałów. Dodajmy, że w roku 1986 w 19 oddziałach działały już 802 osoby. Jakkolwiek kategoria liczby ma określone znaczenie, to warto uwypuklić, iż w protokołach zebrań Zarządu Towarzystwa stawiano nie na ilość, lecz jakość.

Pierwszy (po założycielskim, inicjującym działanie PTP) Zjazd Towarzystwa odbył się w Warszawie w siedzibie PAN w Pałacu Staszica dopiero (z racji sytuacji politycznej) w dniach 15–16 listopada 1983 r. Od niego zaczyna się numeracja kolejnych statutowych Walnych Zjazdów Delegatów PTP. Na Zjeździe tym, który zgromadził delegatów ze wszystkich oddziałów (wysoka – 90% frekwencja!) wybrano władze Towarzystwa na określoną statutowo kadencję.

Przewodniczącym PTP został prof. Mikołaj Kozakiewicz, wiceprzewodniczącymi: profesorowie Mieczysław Pęcherski i Ryszard Łukaszewicz, sekretarzem generalnym: prof. Marian Walczak, skarbnikiem: doc. Jadwiga Nowak, członkami Prezydium profesorowie: Maria Jakowicka, Stanisław Kawula i Edmund Trempała, przewodniczącym Komisji Rewizyjnej: prof. Włodzimierz Goriszowski.

Nawet pobieżny przegląd materiałów dokumentujących narodziny i pierwsze chwile działania Towarzystwa pozwala zorientować się, że uwagę organizatorów i władz zaprzętały bardzo zróżnicowane kwestie. Widoczny jest wątek badań i publikacji, współpracy (w tym wspólne konferencje) z różnymi organizacjami i instytucjami, dookreślenie istoty i zakresu merytorycznych pól działalności, kwestie finansowe, w tym finansowanie działalności (biura Towarzystwa, ale przede wszystkim publikacji, konferencji), dyskutowany projekt czasopisma (biuletynu) Towarzystwa.

Zatrzymując się przez chwilę przy kwestiach finansowych, warto zauważyć, że Towarzystwo wspierane merytorycznie, ale i finansowo przez PAN od początku swego istnienia jako bazujące na pracy społecznej, jako instytucja non profit, szukało źródeł finansowania. W dokumentach z początku lat 80. widzimy troskę o fundusze na wydawanie „Biuletynu” i innych wydawnictw, w tym książek, organizację konferencji, sesji naukowych, kolejnych Zjazdów statutowych, na wsparcie finansowe „Chowanny” jako czasopisma jednego z Oddziałów. Widać starania o tematyczne subwencje ministerialne, o ważne lokalowe i wydawnicze wsparcie ze strony ZNP, potem o indywidualne granty. W dokumentach znajdziemy też (znak czasu) skierowane do Wydziału Handlu Urzędu Miasta Stołecznego Warszawy podanie prof. Kozakiewicza w sprawie przyznania „masy mięsnej” na obiad dla delegatów przybyłych do Warszawy na II Walny Zjazd Delegatów Towarzystwa. Dzisiaj, wobec nikłego i ciągle zmniejszającego się wsparcia ze strony nielicznych instytucji można powiedzieć, że jedyną podstawą finansowego funkcjonowania Towarzystwa są składki jego członków, co w kontekście ograniczenia ministerialnych subwencji sprawia, że z troską należy myśleć o czasopismach Towarzystwa.

Zgodnie ze Statutem, prowadzonymi dyskusjami i wystąpieniami na różnych forach działalność Towarzystwa ujmowana była jako merytorycznie polifoniczna – uwzględniająca różne perspektywy teoretyczne, podejścia badawcze, ukazująca pole teorii, ale i obszary praktyki. Już pierwsze protokoły zebrania władz Towarzystwa, potem dyskusje zjazdowe uwypuklały konieczność otwarcia się na różne środowiska, z podkreśleniem rangi środowiska nauczycielskiego. Znajdziemy to przesłanie wszędzie, Towarzystwo winno integrować, tworzyć pewną formację intelektualną, której wspólnym celem i mianownikiem byłaby troska o polską edukację, aktywność, gdy chodzi o artykułowanie rodzących się problemów, stawianie ważnych egzystencjalnie pedagogicznych pytań i konstruowanie na nie odpowiedzi.

Mając to na uwadze, 26 października 1982 roku prof. Mikołaj Kozakiewicz po raz kolejny poddał pod dyskusję projekt biuletynu Towarzystwa mającego

być zarówno miejscem relacjonowania działań organizacyjnych PTP, jak i miejscem publikacji artykułów i materiałów pokonferencyjnych, prezentacji różnych stanowisk i wymiany myśli. Projekt został zaakceptowany; Towarzystwo od 1983 roku miało swój „Biuletyn” finansowany przez PAN. Na jego pierwszej stronie czytamy: – „kwartalnik poświęcony problemom nauk pedagogicznych oświaty i wychowania”. Redaktorem naczelnym został prof. Mikołaj Kozakiewicz, a w skład redakcji weszli: prof. Ryszard Łukaszewicz i doc. Marian Walczak, potem (od II Walnego Zjazdu Delegatów na mocy decyzji Zarządu Głównego skład poszerzono), w skład redakcji weszli: prof. Kazimierz Denek i doc. Jadwiga Nowak. Idąc tropem „Biuletynu”, można dodać, że w sprawozdaniu przedstawionym na II Zjeździe Delegatów mówi się o wydanych (metodą tzw. „małej poligrafii”) 9 numerach „Biuletynu”, ale też o małym nakładzie (300 sztuk) i skromnej objętości (1 numer – około 60 stron) oraz związanej z tym konieczności publikowania tekstów w innych czasopismach, np. „Kwartalniku Pedagogicznym”. „Biuletyn” Towarzystwa wydawany był w latach 1983–1986; ukazało się 15 numerów. Po wstrzymaniu dotacji przez PAN i braku innego źródła finansowania kwartalnik przestał się ukazywać. Wobec ewidentnej potrzeby istnienia pisma Towarzystwa zaczęto szukać nowej jego koncepcji, nowego rozwiązania. Był nim półrocznik „Forum Oświatowe”. Dwa pierwsze (połączone) numery datowane 1989 r., które ukazały się (z różnych przyczyn) dopiero w roku 1991 otwierał tekst redaktora naczelnego prof. Kozakiewicza, który prezentując formułę czasopisma, pisał między innymi: „Forum Oświatowe” będzie dążyć do tego, aby być (...) pomostem między społecznością polskich badaczy, teoretyków i ambitniejszych praktyków procesu wychowania i kształcenia a nauką europejską i światową”. Na wniosek Towarzystwa finansowania wydawnictwa podjęła się wówczas Polska Akademia Nauk. Towarzystwo dopracowało się prawdziwego czasopisma. Wydawane przez Ossolineum czasopismo przewyższało „Biuletyn” edytorsko i miało większą objętość. Przewodniczącym Komitetu Redakcyjnego został prof. Bogdan Suchodolski, zaś redaktorem naczelnym prof. Mikołaj Kozakiewicz. W skład Komitetu wchodził ponadto: Bogusław Chmielowski, Kazimierz Denek, Włodzimierz Goriszowski, Józef Kargul, Józef Kuźma, Jadwiga Nowak, Edmund Trempała, Marian Walczak, Irena Wojnar i sekretarz redakcji Eugeniusz Król. Wspominamy o „Biuletynie” i pierwszym numerze „Forum Oświatowego”. Takie były początki – obecnie z PTP związane są cztery czasopisma: „Forum Oświatowe”, „Studia Pedagogiczne”, „Przegląd Historyczno-Oświatowy” i „Problemy Wczesnej Edukacji”. Pisząc o publikacjach, przypomnieć także należy, (co stanowi osobny temat, którym nie będziemy się zajmować) – o znaczących publikacjach książkowych Towarzystwa.

Sygnalizowane w liście redakcyjnym przez pierwszego przewodniczącego PTP prof. Mikołaja Kozakiewicza i widoczne w pierwszym numerze „Forum Oświatowego” otwarcie się na europejską i światową pedagogikę miało w różnym czasie różny charakter i zakres. Wiedząc o ograniczeniach lat 80., warto wspomnieć tu o udziale delegacji Towarzystwa w V Kongresie Pedagogiki Po-

równawczej w Paryżu w 1984 roku (referat otwierający konferencję wygłosił wówczas honorowy przewodniczący PTP prof. Bogdan Suchodolski, a treść wystąpienia P. Freire'go znalazła się w „Biuletynie” Towarzystwa), udziale polskich pedagogów w kursie organizowanym w RFN, udziale w pracach Komitetu Organizacyjnego i Programowego VI Światowego Kongresu Pedagogiki Porównawczej w Rio de Janeiro w 1987 r. (PTP zostało „członkiem stowarzyszonym” światowej Rady Towarzystw Pedagogiki Porównawczej), przystąpieniu na początku lat 90. Sekcji Historii Wychowania Towarzystwa do International Standing Conference for the History of Education z siedzibą w Hanowerze. Przywołać tu też należy organizowane od lat 90. przez Oddziały Towarzystwa sesje i spotkania naukowe z udziałem gości zagranicznych nie tylko z Europy, przypomnieć o międzynarodowych konferencjach i inicjatywach wydawniczych, Ogólnopolskich Zjazdach Pedagogicznych, na które zapraszano pedagogów z innych krajów, wreszcie o dzisiejszej przynależności PTP do World Education Research Association i European Education Research Association, obecności przedstawicieli zagranicznych środowisk naukowych w zespołach redakcyjnych czasopism Towarzystwa.

W historii Towarzystwa możemy odnotować Zjazd Założycielski, cykliczne Walne Zjazdy Delegatów PTP mające charakter sprawozdawczo-wyborczy i Nadzwyczajne Walne Zjazdy Delegatów. Zjazd, który odbył się 11 maja 2016 roku należał do tej ostatniej kategorii. Zwołany zgodnie ze statutową procedurą przez Zarząd Główny Towarzystwa miał w swoim programie dwa bardzo istotne punkty: zmianę Statutu oraz nadanie honorowego członkostwa PTP. Obie te kwestie wymagały podjęcia zjazdowych uchwał. Otwierająca obrady Zjazdu i prowadząca je przewodnicząca Towarzystwa prof. Joanna Madalińska-Michalak przypomniała, pokrótce, istotę i ciągłość prac nad nowelizacją Statutu oraz przebieg otwartych konsultacji dotyczących udostępnionego wcześniej projektu dokumentu. Podkreśliła, że zarówno merytoryczne, jak i edytorskie komentarze przyczyniły się do wcześniejszego dokonania zmian i przedstawienia uczestnikom Zjazdu Statutu w wersji, która może być przedmiotem głosowania. Taką właśnie wersję dokumentu zaakceptowano. Uchwałę w tej sprawie przyjęto jednogłośnie. Zgodnie z obowiązującym prawem następnym krokiem kończącym procedurę zmiany Statutu będzie jego sądowa rejestracja. Warto zauważyć, że razem ze zmianą Statutu odchodzi do historii nazwa Walny Zjazd Delegatów, nowy Statut stanowi, iż najwyższą władzą Towarzystwa jest Zjazd Delegatów.

Drugi punkt zjazdowego spotkania dotyczył, jak już wspomniano, nadania tytułu honorowego członka Towarzystwa. Z inicjatywa taką wystąpiło, z okazji jubileuszu 35-lecia Towarzystwa, Prezydium Zarządu Głównego. Lista kandydatów uwzględniająca rekomendacje nadesłane przez oddziały powstała w toku dyskusji prowadzonych w ramach zebrań władz Towarzystwa. Wcześniej, przed prezentacją na Zjeździe, przekazana została z uzasadnieniem kandydatur Zarządowi Głównemu i poddana głosowaniu. Na forum Zjazdu listę kandydatów, ich biogramy i rekomendacje przedstawiła wiceprzewodnicząca Towarzystwa prof. Joanna Ostouch-Kamińska. Każda z kandydatur poddana została indywidual-

nemu głosowaniu w celu podjęcia odrębnej uchwały. Efektem jednogłośniego w każdym przypadku) głosowania jest przyznanie tytułu honorowego członka następującym osobom: prof. dr. hab. Czesławowi Banachowi [członkowi PTP od 1982 r. bardzo aktywnie wspierającemu pracę Oddziału w Krakowie], prof. dr. hab. Marii Czerepaniak-Walczak [założycielce Oddziału w Szczecinie i jego przewodniczącej, wieloletniemu członkowi Prezydium ZG PTP, członkowi wielu Komitetów Ogólnopolskich Zjazdów Pedagogicznych, redaktorowi wydawnictw PTP], prof. dr. hab. Henryce Kwiatkowskiej [wieloletniej wiceprzewodniczącej Towarzystwa (lata 1989–2014) działającej wcześniej w Zarządzie Oddziału Warszawskiego, redaktorze i współredaktorze czasopism i wydawnictw PTP, członkowi Komitetów kolejnych, począwszy od pierwszego, Ogólnopolskich Zjazdów Pedagogicznych], prof. dr. hab. Ryszardowi Łukaszewiczowi [bardzo aktywnie związanemu z Towarzystwem w czasach jego organizacji, wiceprzewodniczącemu wybranemu na Zjeździe Założycielskim PTP, a następnie na I Walnym Zjeździe Delegatów], dr. Halinie Rotkiewicz [wieloletniej wiceprzewodniczącej Towarzystwa (od połowy lat 90. do chwili obecnej), wcześniej przewodniczącej Komisji Rewizyjnej, wieloletniej (od początku lat 90. do chwili obecnej) przewodniczącej Oddziału Warszawskiego), członkowi Komitetów Ogólnopolskich Zjazdów Pedagogicznych], prof. dr. hab. Joannie Rutkowiak [związanej z Towarzystwem od chwili jego konstituowania się, wieloletniej wiceprzewodniczącej, redaktorze wydawnictw pozjazdowych, przewodniczącej Komitetów Programowych kolejnych Ogólnopolskich Zjazdów Pedagogicznych], prof. dr. hab. Marianowi Walczakowi [aktywnie związanemu z Towarzystwem od czasu jego organizacji, sekretarzowi generalnemu Towarzystwa od czasu jego istnienia (z wyjątkiem tylko jednej kadencji), redaktorowi jednego z czasopism Towarzystwa, wieloletniemu członkowi Zarządu Głównego i Komitetów Organizacyjnych Ogólnopolskich Zjazdów Pedagogicznych], prof. dr. hab. Wiktorowi Żłobickiemu [od połowy lat 80. aktywnemu członkowi Towarzystwa reaktywującemu Oddział we Wrocławiu, od roku 2011 jego przewodniczącemu]. Po podjęciu uchwał dotyczących przyznania tytułu honorowego członka Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego Zjazd zakończył swoją działalność. Obrady zamknęła prowadząca Zjazd prof. Joanna Madalińska-Michalak, zapraszając jego uczestników do udziału w części konferencyjnej spotkania.

Przypomnieć należy, że już od I Walnego Zjazdu Delegatów Zjazdom towarzyszyły sesje naukowe. Dwudniowe Zjazdy statutowe spełniały zadania o charakterze programowym, organizacyjnym, zgodnie ze Statutem pełniły funkcję sprawozdawczo-wyborczą; były jednak także znaczącym wydarzeniem naukowym. Wynika to z protokołów, w których znajdujemy nazwiska wybitnych pedagogów, zarówno jako autorów referatów, jak i dyskutantów, a także z rangi późniejszych publikacji. Warto też dodać, że Zjazdom towarzyszył nieodłącznie, przyczyniający się do integracji środowiska, pozytywny klimat kulturalnych spotkań i kontaktów – Zjazdy były płaszczyzną osobistych spotkań i wymiany myśli. To między innymi sprawiło, że w roku 1993 część naukowa Zjazdu zastąpiona została powołaniem do życia przedsięwzięcia na dużo większą skalę;

zorganizowano I Ogólnopolski Zjazd Pedagogiczny. Dodajmy, że zainteresowanie tym Zjazdem przerosło wyobrażenia jego organizatorów.

Tradycja organizowania naukowej części Zjazdów Statutowych, choć w dużo skromniejszej formie, zachowała się jednak do dzisiaj. Zjazdowi, który obradował 11 maja 2016 r. towarzyszyła konferencja na temat: „Tożsamość pedagogiki. Wspólnotowość – Etyczność – Towarzyskość” poprzedzona jubileuszową częścią spotkania – pierwszą taką uroczystością w całej historii Towarzystwa. Do udziału w konferencji zaproszono przedstawicieli różnych środowisk akademickich i ważnych dla polskiej pedagogiki instytucji, takich, jak Komitet Nauk Pedagogicznych PAN, Komitet Prognoz Polska 2000 Plus PAN, Rada Towarzystw Naukowych PAN. Organizatorami konferencji i uroczystości rocznicowej był Zarząd Główny PTP, Oddział Warszawski Towarzystwa, przy wsparciu Wydziału Pedagogicznego Uniwersytetu Warszawskiego. Konferencję prowadziły: wiceprzewodnicząca Towarzystwa – prof. dr hab. Joanna Ostrouch-Kamińska i członek Prezydium Zarządu Głównego PTP – prof. dr hab. Agnieszka Cybal-Michalska. Zarówno obrady Walnego Zjazdu, jak konferencja odbyły się w Audytorium Minus w budynku tzw. „starego BUW” mieszczącym się w centralnym punkcie kampusu głównego Uniwersytetu Warszawskiego na warszawskim Krakowskim Przedmieściu.

Rocznicową część spotkania rozpoczęło wystąpienie dziekana Wydziału Pedagogicznego Uniwersytetu Warszawskiego prof. dr hab. Anny Wiłkomirskiej, która w imieniu władz Wydziału i Uniwersytetu złożyła gratulacje z okazji jubileuszu, życząc zebranych owocnych obrad. Odczytane zostały życzenia i adresy przesłane na ręce przewodniczącej Towarzystwa prof. dr hab. Joanny Madalińskiej-Michalak zarówno przez osoby indywidualne, między innymi, przez profesorów: Jerzego Niemca, Lecha Witkowskiego, Józefa Górniewicza, jak i ośrodki akademickie i instytucje, w tym: World Education Research Association, którego członkiem jest PTP. Warto dodać, że już podczas statutowej części spotkania swój adres przeczytał prof. dr hab. Zbigniew Kruszewski – przewodniczący Rady Towarzystw Naukowych PAN. Po życzeniach i gratulacjach odbył się koncert neoromantycznej muzyki kameralnej w wykonaniu artystek zrzeszonych w Stowarzyszeniu Polskich Artystów Muzyków, którego wiceprzewodnicząca dr Katarzyna Janczewska-Sołomko w imieniu Stowarzyszenia również przekazała jubileuszowe gratulacje. Po koncercie wręczono pierwszy w dziejach Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego medal. Otrzymał go związany z Towarzystwem od momentu jego powoływania do życia, wieloletni przewodniczący Towarzystwa, obecnie honorowy przewodniczący – prof. dr hab. Zbigniew Kwieciński. Wręczono także dyplomy osobom wyróżnionym tytułem honorowego członka, których sylwetki przedstawiła zebranych prof. dr hab. Joanna Ostrouch-Kamińska (warto przypomnieć, że tytuł honorowego członka przyznano wcześniej dwu osobom. W 1986 roku późniejszemu honorowemu przewodniczącemu Towarzystwa prof. Wincentemu Okoniowi i na początku lat 90. prof. Stefanowi Wołoszynowi).

W tej części spotkania zaprezentowano roboczą wersję filmu o Polskim Towarzystwie Pedagogicznym – projektu o otwartej formule, który uzupełniany będzie nowymi materiałami dokumentującymi działania Towarzystwa, ukazującymi osoby aktywnie z nim związane. Przedsięwzięcie to, jak się wydaje, dobrze współbrzmi z rozwijającą się internetową stroną Towarzystwa i sygnalizowaną wcześniej potrzebą opracowania jego historii. Wątek jubileuszu zamknęło wystąpienie przewodniczącej PTP nt. „Polskie Towarzystwo Pedagogiczne – tradycja i współczesność”. Prof. Joanna Madalińska-Michalak podkreśliła w nim znaczenie dialogu z tradycją, ale także niezbywalną konieczność i walor myślenia prospektywnego. Odniosła się do niegasnącej aktualności i ważności pytań o status nauk pedagogicznych, tożsamość pedagogiki, jej swoistość i relacje z innymi naukami. Odwołując się bezpośrednio do Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego, skoncentrowała uwagę na roli towarzystw naukowych w procesie rozwoju nauki, jej upowszechnienia i szeroko rozumianej społecznej aplikacji, a także integracji środowiska polskich pedagogów.

W programie konferencji nt. „Ewolucja tożsamości pedagogiki. Towaryskość – Etyczność – Wspólnotowość” wyróżniono dwie sesje podporządkowane odpowiednio obu częściom jej tematu. W przypadku pierwszej sesji („Ewolucja tożsamości pedagogiki”) organizatorzy konferencji świadomie przywołali temat I Ogólnopolskiego Zjazdu Pedagogicznego, jaki z inicjatywy Towarzystwa odbył się w 1993 r. w Warszawie-Rembertowie. Nawiązała do niego bezpośrednio w swym referacie prof. dr hab. Henryka Kwiatkowska. W wystąpieniu pt. „Ewolucja haseł zjazdowych – czy ewolucja pedagogiki?” skupiła uwagę na historii powstających w ścisłej współpracy z Towarzystwem Ogólnopolskich Zjazdów Pedagogicznych. Dokonała przeglądu kolejnych haseł zjazdowych, problemów generowanych przez rzeczywistość społeczną, zmiany kulturowe, praktykę edukacyjną, dokonała także przeglądu pytań i problemów, jakie rodziły się na gruncie teorii pedagogicznej, polskiej pedagogiki, zwracając uwagę na wrażliwość organizatorów Zjazdów na pojawiające się zmiany. Należy dodać, że prof. Henryka Kwiatkowska uczestniczyła w pracach Komitetów Programowych wszystkich Zjazdów: w przypadku I Zjazdu kierowała Komitetem Organizacyjnym.

Wątek retrospekcji obecny był także w referacie prof. Zbigniewa Kwiecińskiego nt.: „Rozwój pedagogiki i jego wrogowie. Perspektywa ćwierćwiecza”. Dokonując oceny polskiej pedagogiki na przestrzeni lat 1990–2016, prof. Kwieciński stwierdził, iż całościowo rzecz ujmując, można ją ocenić pozytywnie. Widoczny jest, chociażby, dobry kontakt polskiej pedagogiki z nauką światową, czy możliwość szybszego rozwoju i awansu naukowego młodych. Obok tego jednakże, co dobre i konstruktywne znaleźć można, bez większego wysiłku (i to zwłaszcza w środowisku akademickim), rzeczy naganne. Przykładem może być kształcenie na poziomie wyższym, które de facto do tego poziomu nie dorasta, w tym „upozorowane magisteria”. Niepokojące i niebezpieczne jest także zamykanie się niektórych środowisk akademickich w kręgu własnych interesów. Dokonując oglądu polskiej pedagogiki przez pryzmat takich kategorii, jak paradygmat w ujęciu Rolanda G. Paulstona i ideologia w perspektywie prac Theodo-

ra Bramelda, określił ją jako polifoniczną i heterogeniczną, jednocześnie uwypuklając fakt, iż idea dialogu między różnymi teoriami, teorią i praktyką, różnymi praktykami nie jest wcielana w życie; dialog jest wątki. Nieuprawnione dążenie niektórych dyskursów do dominacji sprawia, że odrzuca się (bywa, że nawet bez jego poznania) inny punkt widzenia, czasami zaś specyficzne, nazwijmy to „historyczne uczulenie” jest powodem pominięcia czy deprecjonowania niewątpliwych, gdy chodzi wartość, zakorzenionych w tradycji międzywojnia, wybitnych osiągnięć polskiej myśli pedagogicznej. Przykładem tego jest dydaktyka prof. Wincentego Okonia czy pedagogika humanistyczna prof. Bogdana Suchodolskiego. Wskazując niepokojące zjawiska i sprzeczne procesy, prof. Kwieciński skończył referat konstruktywnym przesłaniem „Kryzysy, zwłaszcza uświadomione, dają początek nadziei”.

Trzecim referatem w ramach pierwszej sesji było wystąpienie prof. dr. hab. Stefana Kwiatkowskiego zatytułowane: „Między teoretycznością a praktycznością pedagogiki”. Przedmiotem wystąpienia była próba odpowiedzi na pytanie o stan relacji między teorią i praktyką, a właściwie namysł nad możliwością jej budowania. Punktem wyjścia była krytyka istniejącego stanu rzeczy dokonana po to, by wybiórczo przywołać sposoby wprowadzenia pozytywnych zmian. Zdaniem prof. Kwiatkowskiego może to być, między innymi, tworzenie interdyscyplinarnych zespołów, których organizacja uwzględniałaby znaczenie relacji o wertykalnym charakterze, a także docenienie i podejmowanie badań transdyscyplinarnych. Nie do pominięcia w tym kontekście jest – podkreślił prof. Kwiatkowski – znaczenie instytucji popularyzujących naukę, pośredniczących między teorią i praktyką. Chodzi tu o ukazanie możliwości praktycznej aplikacji wiedzy naukowej, uczynienie tej wiedzy bardziej czytelną dla praktyków, co pomogłoby w otwarciu się na teorię zwolennikom podejść antyteoretycznych czy teoretycznych. Chodziłoby także o większe zainteresowanie praktyką ze strony tych, którzy wartość przypisują głównie pracom teoretycznym.

Wystąpieniem zamykającym pierwszą sesję, a tym samym, pierwszą część konferencji był referat prof. dr. hab. Mirosława Sobeckiego zatytułowany „IX Ogólnopolski Zjazd Pedagogiczny „Ku życiu wartościowemu. Idee – konteksty – praktyki”. Profesor Sobecki, który jest przewodniczącym Komitetu Organizacyjnego organizowanego w 2016 roku w Białymstoku Ogólnopolskiego Zjazdu Pedagogicznego skoncentrował uwagę na zjazdowej problematyce. Nawiązał do treści zjazdowego listu intencyjnego i współpracy trzech instytucji zaangażowanych w organizację Zjazdu, a mianowicie Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego, Polskiej Akademii Nauk i Uniwersytetu Białostockiego. Odwołując się do prowadzonych dyskusji i ustaleń, sygnalizował zakres, znaczenie i charakter obszarów tematycznych uwzględnionych przez organizatorów. Profesor M. Sobecki podkreślił nieodzowność i wartość interdyscyplinarnego podejścia do kwestii merytorycznych, problematyki, jaka łączy się z hasłem Zjazdu. Zwrócił uwagę na otwartość kategorii „życie wartościowe”, przywołując pytanie o sprawczą moc edukacji, gdy chodzi o czynienie życia lepszym, wartościowym.

„Towarzystwość – Etyczność – Wspólnotowość”, te trzy pojęcia stały się hasłem przewodnim drugiej sesji, w ramach której referaty wygłosili kolejno: prof. dr hab. Maria Czerepaniak-Walczak, prof. dr hab. Zbigniew Kwieciński, prof. dr hab. Tomasz Szukdlarek i prof. dr hab. Joanna Madalińska-Michalak.

Kategoria towarzyskości była kierunkową kategorią w rozważaniach prowadzonych przez prof. Marię Czerepaniak-Walczak. Autorka referatu „Towarzystwość w nauce: istota, przejawy, efekty” przywołała różne sposoby ujęcia tej kategorii, poczynawszy od jej potocznego rozumienia, do ukazania jej jako kategorii analitycznej w perspektywie poglądów wybranych autorów. Przywołane zostały takie perspektywy teoretyczne, jak: teoria kapitału społecznego R. Putnama, teoria roju J. Haidt, sobkostwa i towarzyskości F. Znanieckiego, towarzyskości G. Simmela, a także koncepcja dialektyki tożsamości osobistej i zbiorowej M.S. Archer. Prof. Czerepaniak-Walczak ukazała towarzyskość tak w perspektywie jednostkowej, jak i społecznej, jako właściwość podmiotu jednostkowego i zbiorowego, jako cechy relacji społecznej, efekt i przestrzeń mediacji. Szczególną uwagę zwróciła na towarzyskość w odniesieniu do nauki, jej tworzenia, społecznego funkcjonowania, w kontekście działania towarzystw naukowych. Wskazała na konstruktywne cechy towarzyskości i efekty towarzyskości pomocne w budowaniu relacji interpersonalnych i sprzyjające współpracy, której charakter wykracza poza to, co skodyfikowane i zadekretowane. Zdaniem prof. Marii Czerepaniak-Walczak otwiera to perspektywy działań interdyscyplinarnych, a w bardzo szerokiej perspektywie wiąże się z urzeczywistnianiem idei globalizmu w wymiarze epistemologicznym, ontologicznym, aksjologicznym. Zasadne dla ukazania intelektualnego klimatu prowadzonych w ramach referatu rozważań będzie przywołanie choćby dwu cytatów, jakie znalazły się w wystąpieniu. Pierwszy to słowa pochodzące z „Socjologii” Georga Simmla: „Obcowanie towarzyskie kreuje idealny świat społeczny, gdyż radość jednostki jest tu całkiem uzależniona od radości innych jednostek. Nikt nie może na tym terenie osiągnąć satysfakcji kosztem niezadowolenia innych”. Drugi cytat pochodzi z tekstu autorstwa Z. Kwiecińskiego, H. Kwiatkowskiej i J. Madalińskiej-Michalak „Polskie Towarzystwo Pedagogiczne – przeszłość i terażniejszość” i dotyczy bezpośrednio Towarzystwa, które postrzegane jest jako przestrzeń „swobodnej dyskusji o rozwiązaniach edukacyjnych sprzyjających rozwojowi systemu edukacji i stwarzających każdemu należyte warunki rozwoju, ponad podziałami instytucjonalnymi i pokoleniowymi. W tej części konferencji prof. Zbigniew Kwieciński wygłosił referat na temat: „Rozchwianie i kryzys społeczeństwa wychowującego. Pedagogika i edukacja wobec „polityki zombie”. Również w tym wystąpieniu pojawił się wątek retrospekcji. Punktem wyjścia była diagnoza sytuacji społecznej i stanu edukacji z początku lat 90. prezentowana i dyskutowana na I Ogólnopolskim Zjeździe Pedagogicznym ze wskazaniem, że zaburzenia i nieprawidłowości interpretowane były wówczas jako efekt „długotrwałych oddziaływań systemu tzw. „socjalizmu” i jego sprzeczności”. Zdaniem prof. Kwiecińskiego, mimo upływu lat sytuacja nie uległa poprawie. Stąd stawiane w referacie pytanie: „Jak to było możliwe, że powszechny stan wychowa-

nia i kultury społecznej nie zmieniły się po upływie już ponad ćwierć wieku polskich przemian?”. Następnie próba odpowiedzi na nie na zasadzie przywołania kilku hipotez. Jedna z nich odwołuje się do poglądów Kena Wilbera, który wskazuje na współwystępowanie trzech różnych formacji społecznych z właściwymi im etosami, a konkretnie formacji przedmodernistycznej, modernistycznej i postmodernistycznej. Dominacja formacji przedmodernistycznej, konserwatywnej, gdy chodzi o jej charakter, połączona z cyklicznością odtwarzania systemów autorytarnych, jak to ujmuje przywoływana przez prof. Zbigniewa Kwiecińskiego, Margaret Archer, sprawia, iż rozwiązania autorytarne odnawiają się, co jedno lub dwa pokolenia, lekceważąc prawo i ustanowione reguły. Prawo lekceważone jest przez władzę, co jest zachętą do jego lekceważenia przez innych. Nawiązując do autorytaryzmu, prof. Zbigniew Kwieciński pytał dalej: skąd bierze się u inteligencji, intelektualistów zauroczenie skrajnym fundamentalizmem? Odpowiadając na to pytanie, sięgnął do czterech różnie sprofilowanych przypuszczeń: socjologicznego, psychologicznego, ewolucyjno-neurobiologicznego i psychoanalitycznego. Wychodząc od mało konstruktywnej diagnozy współczesności, autor referatu możliwość zmian na korzyść upatruje w edukacji, stwierdzając: „Powtórzę tu za B. Suchodolskim: „Wychowanie mimo wszystko!” i dodając, że tylko edukacja daje szansę „przyzwoitego życia poza (...) naciskiem socjalizacyjnym „polityki zombie”. Jak zatem widać, w obu referatach prof. Kwiecińskiego nie ma przyzwolenia na bezradną pasywność i zaniechanie edukacyjnych starań o lepszą wersję życia społecznego.

Tytułowe dla drugiej konferencyjnej sesji kategorie: towarzyskość, etyczność i wspólnotowość były przedmiotem wystąpienia prof. Tomasza Szkudlarka, który wygłosił referat pt. „Wspólnotowość i etyczność”. W referacie tym dużo uwagi poświęcił podejściu do pedagogiki, szeroko rozumianemu modelowi prowadzenia badań, sposobowi uprawiania nauki w perspektywie środkowoeuropejskiej, niemieckiej i anglosaskiej. Podkreślił różnice obu perspektyw: normatywność i zdyscyplinowanie pierwszego podejścia skutkujące separatyzmem i dyscyplinowaniem wiedzy, także dyscyplinowaniem towarzyskości oraz jawne odejście od dyscyplinowania widoczne w drugiej perspektywie. Zauważył przy tym, iż zarządzanie z zewnątrz skutkuje brakiem poczucia autonomii, w jakiejś mierze ogranicza. Perspektywa anglosaska natomiast otwiera zróżnicowane możliwości i horyzonty badań, co przekłada się na bogactwo treści, kompetencji, metodologii, sprzyja nieustannemu tworzeniu rozwiązań, innemu podejściu do towarzyskości i wspólnotowości. Nie wchodząc w szczegóły narracji, a chcąc zasygnalizować profil wystąpienia prof. Szkudlarka, należy dodać, że wątek etyczności przywołany został przez pryzmat poglądów Ernesto Laclou z uwzględnieniem stanowiska Emmanuela Levinasa i przesłań prac Bruno Latoura.

Ostatnim referatem drugiej sesji było wystąpienie prof. Joanny Madalińskiej-Michalak zatytułowane: „Wspólnota, społeczeństwo, towarzyskość”. Sięgając do ułożonych w tytule referatu kategorii, prof. Madalińska-Michalak ukazała na ich historyczną zmienność. Przywołała je w kontekście poglądów

różnych autorów, sięgając zarówno do tradycji filozofii starożytnej (Arystoteles), jak i do czasów nowożytnych (Immanuel Kant) oraz współczesnej myśli filozoficznej. Pytała o wartości fundamentalne dla społeczeństwa i zdolność oraz konieczność ich współczesnego, nacechowanego troską o wychowanie młodego pokolenia rozeznania. Pytała o wartość, jaką nadaje się i jaką nadawać się będzie wspólnocie w perspektywie współczesnego życia społecznego charakteryzującego się niepewnością, dynamizmem zmian i ambiwalencją. Pytała także, podkreślając jej znaczenie, o rolę edukacji w tym zakresie.

Po kończącym wystąpienia konferencyjne referacie prof. Joanny Madalińskiej-Michalak podjęto krótką dyskusję, zaś po jej podsumowaniu konferencję zamknięto. Przewidywana forma publikacji materiałów konferencyjnych to tematyczne numery czasopism Towarzystwa „Studiów Pedagogicznych” lub „Forum Oświatowego”. Organizatorzy konferencji biorą też pod uwagę rozszerzoną pod względem merytorycznym publikację – książkę zawierającą obok wystąpień konferencyjnych także inne teksty, w tym kalendarium działalności Towarzystwa i, być może, opracowania tematyczne dotyczące historii PTP, których brak, a zarazem ważność na wstępie sygnalizowano.

Wpisy w księdze jubileuszowej wyłożonej w dniu konferencji, jak i liczne listy gratulacyjne, które nadesłano na adres przewodniczącej Towarzystwa pozwalają na stwierdzenie, że inicjatywa organizacji jubileuszu Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego została oceniona dobrze. Zjazd i konferencja były okazją zarówno do przypomnienia dokonań Towarzystwa, jak i miejscem artykułowania nowych problemów. Nie do przecenienia była także przestrzeń dyskusji i rozmów kularowych, w których sygnalizowano ważność spotkań sprzyjających integracji środowiska, uznając jubileusz Towarzystwa (z prawdziwie urodzinowym tortem) za wpisujący się dobrze w przywoływane w wystąpieniach kategorie towarzyskości i wspólnotowości.